

Довгуша Микола Петрович,
здобувач кафедри цивільного права,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна, м. Київ
e-mail: dovgushamikola@ukr.net
ORCID 0000-0001-9994-7357

doi: 10.21564/2414–990x.141.132777
УДК 347.763

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ТРАНСПОРТНОГО ЕКСПЕДИРУВАННЯ

Досліджено загальну характеристику договору транспортного експедирування. Незважаючи на його законодавче визнання, а також на існування численних наукових праць, присвячених аналізу цього зобов'язання, проблеми з застосуванням, реалізацією та регулюванням цієї юридичної конструкції все ж таки існують. Зроблено висновок про те, що особливістю договору транспортного експедирування є можливість експедитора надавати послуги як фактичного (технічного), так і юридичного характеру.

Ключові слова: договір транспортного експедирування; транспортно-експедиторська діяльність; договір про надання послуг; предмет договору; транспорт; логістика.

Довгуша Н. П., соискатель кафедры гражданского права, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина, г. Киев.
e-mail : dovgushamikola@ukr.net ; ORCID 0000-0001-9994-7357

Общая характеристика договора транспортного экспедирования

Исследуется общая характеристика договора транспортного экспедирования. Несмотря на его законодательное признание, а также существование многочисленных научных трудов, посвященных исследованию этого обязательства, проблемы с применением, реализацией и регулированием этой юридической конструкции все же существуют. Сделан вывод о том, что особенностью договора транспортного экспедирования является возможность экспедитора предоставлять услуги как фактического (технического), так и юридического характера.

Ключевые слова: договор транспортного экспедирования; транспортно-экспедиторская деятельность; договор об оказании услуг; предмет договора; транспорт; логистика.

Постановка проблеми. У сучасних умовах проблема правового регулювання договору транспортного експедирування не втрачає актуальності. Адже існування такого зобов'язання, як договір транспортного експедирування,

звільняє суб'єктів господарювання та суб'єкти цивільно-правових відносин від зайвих проблем, пов'язаних із перевезенням вантажу.

Договір транспортного експедирування є найбільш вдалою юридичною конструкцією, яка уможливорює найбільш ефективне перевезення вантажу не тільки з точки зору клієнта – суб'єкта господарювання або учасника цивільно-правових відносин, але й з точки зору виконавця – експедитора. Адже цей правочин дозволяє оптимізувати їхні затрати, як фінансові, так і трудові.

Але тривалий час досліджуваний договір не знаходив свого законодавчого закріплення, що пояснюється його складною природою. Лише з 2004 р., з часу прийняття Цивільного кодексу України, відбулось офіційне законодавче «визнання» існування договору транспортного експедирування. Так, глава 65 Цивільного кодексу України містить сім статей, присвячених регулюванню означеного договору. Ними встановлено поняття договору транспортного експедирування, а також вимоги до його форми та укладення. Господарський кодекс України, що регулює відносини між суб'єктами господарювання, містить лише одну статтю – 316, присвячену регулюванню договору транспортного експедирування.

1 липня 2004 р. набув чинності спеціальний нормативно-правовий акт, що регулює діяльність у сфері транспортного експедирування – Закон України «Про транспортно-експедиторську діяльність». Ним встановлено порядок здійснення транспортно-експедиторської діяльності. Частина 1 ст. 8 та п. 2 ст. 16 Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність» ввели у систему правовідносин експедитора та вантажовласника поняття «правила транспортно-експедиторської діяльності». Однак ці правила мають бути затверджені урядом України, чого досі не сталося.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених договорам про надання послуг взагалі та договору транспортного експедирування зокрема, науковці не одноставні у визначенні правової природи договору транспортного експедирування.

Правове становище транспортної експедиції закріплено у главі 65 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), Законі України «Про транспортно-експедиторську діяльність», що свідчить про самостійність цього договору [9, с. 43; 15, с. 28; 2, с. 237–243]. Але в Господарському кодексі України (далі – ГК України) договору транспортного експедирування присвячено лише одну ст. 316 гл. 32 «Правове регулювання перевезень вантажів», з огляду на що можна говорити лише про допоміжну роль договору транспортного експедирування у договорах перевезення. Як допоміжний договір, транспортну експедицію розглядали В. В. Луць [35, с. 276; 34, с. 221–224] та Ю. В. Романець [28, с. 438–439].

На нашу думку, аналіз правової природи договору транспортної експедиції та договору перевезення вантажів дозволить уникнути проблем при захисті порушених, оспорюваних, невизнаних прав або охоронюваних законом інтересів у суді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема договору транспортного експедирування присвячені роботи І. А. Діковської [7], Н. С. Золотникової [9], В. В. Луця [34; 35], О. С. Кужко [15] та ін. Але і досі залишається невирішеною низка питань щодо співвідношення договору транспортного експедирування, його сутності і місця в системі договірних зобов'язань, співвідношення з іншими договорами про надання послуг та співвідношення з договором перевезення вантажу.

Мета публікації – дати загальну характеристику договору транспортного експедирування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 929 ЦК України за договором транспортного експедирування одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу. Таке саме визначення договору транспортного експедирування закріплено у ст. 316 ГК України.

Досліджуваний договір за своєю юридичною природою належить до договорів про надання послуг. Отже, об'єктом цивільних правовідносин, що виникають при укладанні договору транспортної експедиції, є такі блага, як послуги.

Послуга розглядається як у економічному, так і в юридичному аспектах, адже при створенні економічних моделей, що мають працювати на сучасному не тільки національному, але й світовому ринках (а договір транспортного експедирування досить часто укладається за участі іноземного суб'єкта господарювання), виникає необхідність правильного їх закріплення на законодавчому рівні.

Сьогодні в економіці склалось декілька підходів до трактування категорії «послуги». Прихильники процесуального підходу розглядають її як діяльність: а) що націлена на річ і/або на людину [17, с. 34]; б) що націлена на задоволення потреби шляхом надання (виробництва) відповідних цій потребі благ матеріального і нематеріального характеру [10, с. 4]; в) яку можна запропонувати клієнту для безпосереднього споживання [6, с. 163]; г) яку одна сторона може запропонувати іншій [21, с. 748]; д) для досягнення певної мети [33, с. 25]; є) що приносить благо (користь, допомогу) іншому [20, с. 826]; ж) форму якої набуває благо [31, с. 34]. Представники змістового підходу відстоюють точку зору, відповідно до якої послугою є власне результат діяльності, наприклад: результат одноразової діяльності, що здійснюється виробниками на замовлення споживачів і яка зазвичай приводить до зміни стану одиниць, що споживають ці послуги [16, с. 655]; результати економічної діяльності, які не набувають матеріально-речової форми і задовольняють певні потреби – особисті, колективні, суспільні [11, с. 24].

На нашу думку, обидва ці підходи не можуть бути застосованими до досліджуваного нами договору та тих послуг, що відповідно до нього надаються. Адже якщо розглядати транспортно-експедиційні послуги лише з позиції діяльнісного підходу, то тоді експедитор не зможе надавати клієнтові послуги

юридичного характеру, наприклад, послуги з оформлення митних документів на вантаж. Якщо розглядати транспортно-експедиційні послуги з точки зору змістового підходу, то у такому разі результат цієї діяльності не повинен мати матеріального результату, тобто за цим договором буде неможливим переміщення вантажу з пункту А в пункт Б.

Л. В. Саннікова та О. М. Щуковська визначають послугу як вид блага, що служить засобом задоволення потреб за рахунок здійснення діяльності (шляхом вчинення дій) одним суб'єктом, в корисних якостях якої і міститься суб'єктивний інтерес іншого суб'єкта і на яку у останнього виникає право вимоги [29; 37, с. 22]. Ю. Коваленко, підсумовуючи розгляд послуги через призму економіки, приходить до висновку, що як економічна категорія послуга – це економічне благо, під яким можна розуміти саму діяльність, націлену на задоволення індивідуальної потреби, або результат, що задовольняє індивідуальну потребу або діалектичну єдність діяльності й результату, який досягається у ході цієї діяльності. У сучасному ринковому обміні все частіше йдеться про купівлю-продаж не окремого блага, а комплексу благ. Споживачу пропонуються сукупності споживчих благ, що пов'язані між собою функціонально та символічно, у результаті чого відбувається інтеграція системи потреб у систему послуг [14, с. 40].

Законодавець України також розглядає послуги як благо. Відповідно до ст. 177 ЦК України об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. С. О. Сліпченко в своєму монографічному дослідженні особистих немайнових правовідносин щодо оборотоздатних об'єктів розглянув зазначену норму у наступному вигляді: «Об'єктами цивільних прав є такі матеріальні та нематеріальні блага, як речі, у тому числі ... результати робіт, послуги...» [30, с. 72]. І він обґрунтував висновок, що категорія «матеріальні та нематеріальні блага» є узагальнюючою стосовно речей, грошей, робіт, послуг та інших об'єктів [30, с. 72].

Отже, під послугою розуміють певне благо, що досягається в результаті здійснення дії (діяльності) і має властивості товару. Це благо, яке має отримати кредитор у результаті вчинення боржником передбачених договором дій, є метою вступу у правовідношення його суб'єктів. За своєю юридичною природою послуги задовольняють потреби суб'єкта правовідношення опосередковано, через поведінку учасників. Випадок отримання як результату зобов'язання уречевленого, матеріального результату зближає послугу з підрядом. Але послуга і підряд – це два різні об'єкти цивільного правовідношення. Уречевлений результат може виражатися в створенні нової речі, а також у здійсненні яких-небудь операцій з існуючими речами. Коли матеріальний результат виражається у створенні нової речі, об'єктом правового відношення виступає саме дана річ. Поняття результату конкретизується настільки, що об'єкт економічних відносин – послуга – у правовідносинах трансформується в об'єкт-річ, і саме річ як кінцевий результат задовольняє інтерес споживача [1, с. 23]. Матеріальні

послуги характеризуються тим, що їхній результат завжди може бути гарантований особою – виконавцем послуги [5, с. 542]. Але з правової точки зору результат послуги не є об'єктом цивільних прав, а в економічному сенсі він є невіддільним від самої послуги і окремо від неї не існує, тому термін «послуга» вживається для позначення як процесу створення продукту, так і самого продукту, який бере участь в обороті. Послуга, як якесь благо, товар, який бере участь в обміні, охоплює і сам процес створення продукту, і його результат [12, с. 9].

Якщо юридичне значення послуги полягає саме у вчиненні дії або провадженні діяльності, то у роботі, крім здійснення цілеспрямованої діяльності, обов'язково має бути певний результат, який і підлягає передачі контрагенту, – так вважає А. А. Телестакова [32, с. 72]. Але О. В. Голіна приходить до висновку, що з погляду права немає підстав для ототожнення послуг і робіт. Відносини підрядного типу, тобто ті, які пов'язані з виконанням робіт, завжди спрямовані на створення економічного результату, відокремленого від процесу роботи та вираженого у матеріальній формі. Згідно з ч. 2 ст. 837 ЦК України договір підряду може укладатися на виготовлення, оброблення, ремонт речі або на виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові. У договорі про надання послуг (ч. 1 ст. 901 ЦК України) посилення на результат відсутнє, його предметом вважається саме діяльність, благо, яке не має матеріального змісту, але має економічну цінність і корисний ефект для замовника та є невіддільним від діяльності. На відміну від результатів робіт, послуга є неподільним об'єктом, що свідчить про неможливість виконання договору про її надання частинами. Крім того, на відміну від процесу надання послуги, процес виконання підрядних робіт, як правило, триває під поточним контролем замовника, що зумовлює ступінь «самостійності» зобов'язаної за договором сторони та впливає на порядок завершення процесів з надання послуг, виконання робіт. Під час надання послуг замовник у разі потреби може наводити виконавцеві рекомендації для забезпечення належного надання послуги. Проте обов'язок їх урахування виконавцем послуг є другорядним залежно від сутності й виду послуг [3, с. 87]. О. В. Кім називає ще одну відмінність послуги від роботи – оскільки результат послуги, навіть будучи матеріальним, залишається начебто складовою послуги як результат праці і як вартість, окремого акта здачі-прийняття не вимагається [13, с. 42].

Дійсно, ЦК України, а саме глава 63, яка присвячена договорам про надання послуг, не вимагає обов'язкового оформлення акта на підтвердження надання послуг. Хоча на практиці досить часто виникає потреба у складенні відповідного акта про надання послуг (особливо це стосується досліджуваного нами договору), який підтверджує факт надання послуги та прийняття її замовником.

Загалом це можна назвати однією з істотних умов договору, яка хоча й не визначена законом як істотна – істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї

зі сторін має бути досягнуто згоди (ч. 1 ст. 638 ЦКУ). На практиці сторони домовляються, що такий акт складається у двох примірниках і підписується обома сторонами (виконавцем та замовником).

Затвердженої форми акта наданих послуг немає, як немає й порядку його оформлення. Водночас, згідно з Класифікатором видів економічної діяльності транспортно-експедиційні послуги (код 52.29) розглядаються як допоміжна діяльність у галузі транспорту. Економічні та правові основи діяльності у сфері зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі й транспортно-експедиційної, регламентовані Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність». У п. 39 ч. 1 ст. 1 зазначеного Закону встановлюється, що транзит товарів – це переміщення товарів, вироблених за межами України, через територію України без будь-якого використання цих товарів на зазначеній території. У п. 3 ч. 1 ст. 4 встановлено, що до видів зовнішньоекономічної діяльності, яку здійснюють в Україні суб'єкти цієї діяльності, належить у тому числі й надання транспортно-експедиційних послуг.

Як зазначає О. Малишкін, для надання актові сили первинного документа його зміст має відповідати вимогам, наведеним у ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та п. 2.2 Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Податкові органи в актах перевірок часто звертають увагу на зміст акта наданих послуг, який має містити інформацію щодо змісту та обсягу господарської операції (деталізація отриманих послуг, загальна вартість), одиницю виміру господарської операції (гривня тощо). Такі документи, як правило, не викликають претензій з боку перевіряльників [18].

Крім цього, у 1998 р. Міжнародна федерація експедиторських асоціацій (ФІАТА) – International Federation of Freight Forwarders Associations (FIATA) надіслала до національних асоціацій експедиторів макет проекту закону «Modelle FIATA» (Типові правила транспортно-експедиторської діяльності). Цими правилами регулюється порядок транспортно-експедиторської діяльності, основні моменти укладення транспортно-експедиторського договору, права та обов'язки сторін, відповідальність, вони містять перелік та опис експедиторських документів міжнародного примірника. Такими документами, зокрема, є мультимодальний коносамент, доручення експедитору, експедиторська розписка та складська розписка.

Основні функції документів ФІАТА полягають у тому, що вони: є гарантією надійності експедиторської фірми і високої якості наданих нею послуг; більш чітко регулюють процес транспортування вантажів на всіх його етапах і в цілому, тобто певною мірою доповнюють договір транспортного експедирування; є умовою здійснення прискорених фінансових розрахунків між покупцем і продавцем, у тому числі шляхом використання документарного акредитива [8].

Мультимодальний коносамент ФІАТА FBL – це оборотний документ експедитора, що приймає на себе обов'язки і відповідальність перевізника. FBL є одним з найбільш часто використовуваних комбінованих транспортних доку-

ментів у світі, який експедитор видає як перевізник і при цьому бере на себе відповідальність за всю транспортну операцію від місця отримання вантажу до місця призначення.

Видача FBL означає: 1. Експедитор бере на себе відповідальність за товари і отримує ексклюзивне право розпоряджатися ними. 2. Товари зовні видаються в хорошому стані. 3. Деталі документів відповідають отриманим інструкціям. 4. Транспортна страховка обговорена з вантажовідправником. 5. Чітко обумовлена кількість виданих оригіналів.

Як транспортний документ, FBL констатує, що товари передані перевізнику, і свідчить, що договір перевезення між перевізником і вантажовідправником укладено і що товари будуть передані вантажоодержувачу або власнику FBL проти уявлення цього документа. FBL обов'язково повинен мати логотип FIATA [24; 19, с. 324; 15, с. 24].

Доручення експедитору ФІАТА (FIATA Forwarding Instructions, FFI) – форма інструкцій з експедирування, що служить для полегшення складання та видачі вантажовласником експедитору повного та чіткого замовлення на транспортно-експедиторські послуги. У FFI вказується інформація, що використовується експедитором при оформленні будь-яких транспортно-експедиторських операцій. Наприклад, умови купівлі-продажу, виплати, страхування, документарного акредитиву, характеристики вантажу, країна походження, інструкція поводження з вантажем (у випадку перевезення небезпечних, негабаритних вантажів). Якщо експедитор не використовує FFI, він повинен збирати цю інформацію з інших документів. FFI заповнюється та засвідчується клієнтом експедитора, передається експедитору разом з іншими документами, такими як митна декларація, сертифікат про походження вантажу, комерційні рахунки-фактури, транспортні документи тощо. Вона може бути підставою для оформлення договору транспортного експедирування. Типова форма FFI становить собою важливий документ, що дозволяє підняти рівень професійних стандартів в експедиторській галузі. Крім цього, вона сприяє спрощенню та уніфікації торговельно-комерційних документів, що передбачені рекомендаціями UNTAD (Конференцією з торгівлі та розвитку ООН) [24; 22, с. 24–25; 15, с. 24–25].

Експедиторська розписка (FIATA Forwarders Certificate of Receipt, FIATA FCR) – документ експедитора, що виступає як агент. Це розписка експедитора про приймання вантажу. Експедитор, що видає FCR, засвідчує, що він прийняв товар і право розпорядження товару надалі належить виключно йому. Продавець отримує FCR як підтвердження того, що він виконав свої обов'язки щодо продажу. З моменту видачі FCR продавець втрачає право розпорядження вантажем, про що свідчить відповідний пункт FCR, згідно з яким інструкція з експедирування може бути змінена чи скасована тільки за умови повернення експедитору оригінала FCR. Приймаючи від експедитора FCR, продавець підтверджує це.

Для сплати вантажу покупець має бути впевненим, що вантаж перебуває поза контролем продавця. Гарантією такої впевненості є FCR, який підтвер-

джує, що з цього моменту експедитор бере відповідальність за вантаж та має ексклюзивне право розпоряджатися вантажем. Крім цього, при видачі FCR експедитор гарантує, що вантаж буде збережено у належному стані (тобто його стан не погіршиться до моменту отримання), усі деталі документа повністю відповідають отриманим інструкціям, та товаросупровідні документи, що видав перевізник, відповідають FCR та зобов'язанням, прийнятим експедитором відповідно до FCR.

Головне правило видачі FCR: цей документ видається тільки за умови безвідкличності інструкцій вантажовідправника, після його видачі вантажовідправник втрачає всі права на розпорядження вантажем, а експедитор не може одержувати від нього будь-яких додаткових вказівок, розпоряджень чи будь-яким іншим чином залежати від вантажовідправника [24; 15, с. 25–26].

Складська розписка (FIATA Warehouse Receipt, FWR) включає інформацію не тільки про товар (вантаж) і його власника (depositor), але й про фактичного постачальника товару (supplier), держателя складу (warehouse keeper), найменування складу, а також відомості про транспортний засіб, на якому товар було доставлено на склад, про страхування товару [24; 15, с. 26].

Висновок. Договір транспортного експедирування законодавцем віднесений до договорів з надання послуг і відповідає майже всім його ознакам. Але він завжди матиме й елементи підрядного договору. Тож залежно від виду укладеного договору він буде поєднувати в собі комбінації умов юридичного та фактичного характеру, що можуть надаватися клієнтові експедитором. Адже особливістю досліджуваного договору є можливість експедитора здійснювати дії як фактичного (технічного) характеру, так і юридичного, що будуть підтверджуватися відповідними документами.

Список літератури:

1. Баринов Н. А. Права граждан по договору бытового заказа и их защита. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1973. 162 с.
2. Вишняков О. В. Співвідношення Господарського кодексу з новим Цивільним кодексом. *Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство* : матеріали конф. укр. випускників програм наукового стажування у США (Львів, 18–21 вересня 2003 р.). Київ : Стило. 2003. С. 237–243.
3. Голіна О. В. Господарсько-правова інституціоналізація договорів про надання послуг : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 209 с.
4. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.
5. Кротов М. В. Гражданское право : учебник. В 2 ч. / отв. ред.: Сергеев А. П., Толстой Ю. К. Москва : Проспект, 1998. Ч. 2. С. 337–647.
6. Грищенко І. Формування конкурентного середовища на ринку послуг України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2007. № 5. С. 163–166.
7. Діковська І. А. Договір повітряного чартеру у міжнародному приватному праві : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 203 с.
8. Документы ФИАТА. Теория и практика применения. URL: <http://www.cardel.ru/mezhdunar/fiata/> (дата звернення 16.03.2018).
9. Золотнікова Н. С. Місце договору транспортного експедирування серед інших договорів про надання послуг. *Митна справа*. 2004. № 3. С. 42–47.

10. Иванов Н. Н. Сфера услуг как объект исследования и управления. Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУЭФ, 2000. 21 с.
11. Калачова І. В. Статистика послуг: концептуальні основи реформування. *Статистика України*. 2001. № 4. С. 24–28.
12. Ким Е. В. Вопросы общего учения об обязательствах по оказанию услуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2007. 26 с.
13. Ким Е. В. Услуга как объект обязательства. *Известия высших учебных заведений. Правоведение*. 2005. № 3 (260). С. 38–45.
14. Коваленко Ю. Теоретичні аспекти сутності послуги та її види. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2012. № 2. С. 38–46.
15. Кужко О. С. Договір транспортного експедирування : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2008. 208 с.
16. Курс социально-экономической статистики : учебник для вузов / ред. проф. М. Г. Назарова. Москва : Финстатинформ, ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 771 с.
17. Лавлок К. Маркетинг услуг: персонал, технология, стратегия. Москва : Вильямс, 2005. 1008 с.
18. Малишкін О. Транспортно-експедиційні послуги в обліку-1. Дебет-кредит. 2011. № 45. URL: <https://online.dtki.ua/Book/«ДК»%20№45.epub/navPoint-10> (дата звернення 17.03.2018).
19. Милославская С. В., Плужников К. И. Мультимодальные и интермодальные перевозки. Москва : РосКонсульт, 2001. 368 с.
20. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Российская Академия Наук; Российский фонд культуры, 1994. 928 с.
21. Котлер Ф. Основы маркетинга. 2-е изд. Санкт-Петербург : Вильямс, 1999. 1152 с.
22. Позолотин Л. А., Торский В. Г. Международные конвенции, кодексы, рекомендации ИМО и МОТ : учеб. пособие. Одесса : Астрапринт, 1998. 108 с.
23. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : наказ Міністерства фінансів України від 08.11.2010 р. № 1327. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 17.01.2018).
24. Правила і рекомендації по користуванню документами і формами FIATA від 08.10.2009 р. Асоціація міжнародних експедиторів, 2009. № 2. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/vWWWGroupParam1/new_law?OpenDocument&ExpandView&Seq=5&RestrictToCategory=2012.12.24 (дата звернення: 10.01.2018).
25. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 40. Ст. 365.
26. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*. 1991. № 29. Ст. 377.
27. Про транспортно-експедиторську діяльність : Закон України від 01.07.2004 р. № 1955-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 52. Ст. 2056.
28. Романец Ю. В. Система договоров в гражданском праве России. Москва : Юристъ, 2001. 496 с.
29. Санникова Л. В. Услуги в гражданском праве. Москва : Волтерс Клувер, 2006. 160 с.
30. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотозданих об'єктів : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 552 с.
31. Современный экономический словарь / ред. Б. А. Райзберг. 5-е изд., перераб. и доп. Москва : ИНФРА-М, 2007. 495 с.
32. Телестакова А. А. Система договорів про надання послуг в цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 204 с.
33. Хаксевер К., Рендер Б., Рассел Р., Мердик Р. Управление и организация. 2-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 350 с.

34. Підпригора О. А. Цивільне право : навч. посіб. для студентів юридичних вузів та факультетів. Київ : Вентури, 1996. 480 с.
35. Цивільне право України : підручник : у 2-х кн. / ред. О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова. Київ : Юрінком Інтер, 2004. Кн. 2. 640 с.
36. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. С. 461.
37. Щуковская О. М. Правовое регулирование деятельности по оказанию правовых услуг : дис. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2001. 213 с.

References:

1. Barinov, N.A. (1973). Prava grazhdan po dogovoru bytovogo zakaza i ih zashhita. Saratov: Izd-vo Saratov. un-ta [in Russian].
2. Vishnjakov, O.V. (2003). Spivvidnoshennja Gospodars'kogo kodeksu z novim Civil'nim kodeksom. *Ukraina – problema identichnosti: ljudina, ekonomika, suspil'stvo*: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Kyiv: Stilos [in Ukrainian].
3. Golina, O.V. (2016). Gospodars'ko-pravova institucionalizacija dogovoriv pro nadannja poslug. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukraini vid 16.01.2003 r. № 436-IV. (2003). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, № 11, art. 462.
5. Krotov, M.V. (1998). Grazhdanskoe pravo. (Part 1–2; part 2). Ownership Sergeev A. P., Tolstoj Ju. K. (Eds.). Moscow: Prospekt [in Russian].
6. Grishhenko, I. (2007). Formuvannja konkurentnogo seredovishha na rinku poslug Ukraini. *Visnik Kiïvs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universitetu – Bulletin of the Kiev National Trade and Economic University*, 5, 163–166 [in Ukrainian].
7. Dikovs'ka, I.A. (2002). Dogovir povitranogo charteru u mizhnarodnomu privatnomu pravi. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Dokumenty FIATA. Teorija i praktika primenenija. URL: <http://www.cardel.ru/mezhdunar/fiata/> [in Russian].
9. Zolotnikova, N.S. (2004). Mistse dohovoru transportnoho ekspedyruvannia sered inshykh dohovoriv pro nadannia poslug. *Mytna sprava – Customs business*, 3, 42–47 [in Ukrainian].
10. Ivanov, N.N. (2000). Sfera uslug kak ob'ekt issledovanija i upravlenija. St.Petersburg: Izd-vo SPbGUJeF [in Russian].
11. Kalachova, I.V. (2001). Statystyka poslug: kontseptualni osnovy reformuvannia. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 4, 24–28 [in Ukrainian].
12. Kim, E.V. (2007). Voprosy obshhego uchenija ob objazatel'stvah po okazaniju uslug. *Extended abstract of candidate's thesis*. St.Petersburg [in Russian].
13. Kim, E.V. (2005). Usluga kak ob'ekt objazatel'stva. *Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Pravovedenie – News of higher educational institutions. Jurisprudence*, 3 (260), 38–45 [in Russian].
14. Kovalenko, Yu. (2012). Teoretychni aspekty sutnosti posluhy ta yii vydy. *Visnyk Kyïvskoho natsionalnoho torhovel'no-ekonomichnogo universytetu. Bulletin of the Kiev National Trade and Economic University*, 2, 38–46 [in Ukrainian].
15. Kuzhko, O.S. (2008). Dohovir transportnoho ekspedyruvannia. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
16. Nazarov, M.G. (Ed.). (2000). Kurs social'no-jekonomicheskoy statistiki. Moscow: Finstatinform, JuNITI-DANA [in Russian].
17. Lavlok, K. (2005). Marketing uslug: personal, tehnologija, strategija. Moscow: Vil'jams [in Russian].
18. Malishkin, O. (2011). Transportno-ekspedytsiini posluhy v obliku-1. *Debet-kredit – Debit credit*, 45. URL: <https://online.dtkit.ua/Book/«DK»%20№45.epub/navPoint-10> [in Ukrainian].
19. Miloslavskaja, S.V., Pluzhnikov, K.I. (2001). Mul'timodal'nye i intermodal'nye perevozki. Moscow: RosKonsul't [in Russian].

20. Ozhegov, S.I., Shvedova, N.Ju. (1994). *Tolkovyj slovar' russkogo jazyka: 80000 slov i frazeologicheskij vyrazhenij*. Moscow: Rossijskaja Akademija Nauk; Rossijskij fond kul'tury [in Russian].

21. Kotler, F. (1999). *Osnovy marketinga*. St. Petersburg: Vil'jams [in Russian].

22. Pozolotin, L.A., Torskij, V.G. (1998). *Mezhdunarodnye konvencii, kodeksy, rekomendacii IMO i MOT*. Odessa: Astraprint [in Russian].

23. Polozhennia pro dokumentalne zabezpechennia zapysiv u bukhholderskomu obliku. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 08.11.2010 r. № 1327. (2010). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> [in Ukrainian].

24. Pravila i rekomendacii po koristuvannju dokumentami i formami FIATA vid 08.10.2009 r. № 2. (2009). *Asociacija mizhnarodnih ekspeditoriv*, 2. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/vWWWGroupParam1/new_law?OpenDocument&ExpandView&Seq=5&RestrictToCategory=2012.12.24 [in Ukrainian].

25. Pro buhgalters'kij oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraïni: Zakon Ukraïni vid vid 16.07.1999 r. № 996-XIV. (1999). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 40, art. 365.

26. Pro zovnishn'oekonomichnu dij'al'nist': Zakon Ukraïni vid 16.04.1991 r. № 959-XII. (1991). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR (VVR)*, 29, art. 377.

27. Pro transportno-ekspeditor's'ku dij'al'nist': Zakon Ukraïni vid 01.07.2004 p. № 1955-IV. (2004). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 52, art. 2056.

28. Romanec, Ju.V. (2001). *Sistema dogovorov v grazhdanskom prave Rossii*. Moscow: Jurist' [in Russian].

29. Sannikova, L.V. (2006). *Uslugi v grazhdanskom prave*. Moscow: Volters Kluver [in Russian].

30. Slipchenko, S.O. (2013). *Osobisti nemajnovi pravovidnosini shhodo oborotozdanij ob'iektiv*. Kharkiv: Disa pljus [in Ukrainian].

31. Rajzberg, B.A. (Ed.). (2007). *Sovremennyj jekonomicheskij slovar'*. Moscow: INFRA-M [in Russian].

32. Telestakova, A.A. (2008). *Sistema dogovoriv pro nadannja poslug v civil'nomu pravi Ukraïni*. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

33. Haksever, K., Render, B., Rassel, R., Merdik, R. (2002). *Upravlenie i organizacija*. St. Petersburg: Piter [in Russian].

34. Pidoprigora, O.A. (1996). *Civil'ne pravo*. Kyiv: Venturi [in Ukrainian].

35. Dzera, O.V., Kuznyetsova, N.S. (Eds.). (2004). *Tsyvilne pravo Ukrainy*. (Vols 1–2; Vol. 1). Kyiv: Jurinkom Inter [in Ukrainian].

36. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV. (2003). *Ofitsiynij visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 11, art. 461.

37. Shhukovskaja, O.M. (2001). *Pravovoe regulirovanie dejatel'nosti po okazaniju pravovyh uslug*. *Candidate's thesis*. St. Petersburg [in Russian].

Dovgusha M. P., Applicant of the Department of Civil Law of Kyiv Taras Shevchenko National University, Ukraine, Kyiv.

e-mail : dovgushamikola@ukr.net ; ORCID 0000-0001-9994-7357

General characteristic of the contract of transport forwarding

The proposed article is devoted to the study of the general characteristics of the contract of transport forwarding. Despite its legislative recognition, as well as the existence of numerous empirical papers devoted to the study of this obligation, problems with the application, implementation and regulation of this legal design still exist. We made the conclusion that the peculiarity of the freight forwarding contract is the possibility of the freight forwarder to provide services of both actual (technical) and legal nature.

In the Ukrainian modern situation, the problem of legal regulation of the transport forwarding contract is becoming more and more relevant, despite the fact that it is sufficiently explored from the point of view of science. This situation is conditioned by several factors, one of which is the successful

geographical position of our country and its size. Due to the existence of such an obligation, as the contract of transport forwarding, enterprises or subjects of civil law relations are exempt from unnecessary problems associated with the transportation of cargo.

The contract of transport forwarding is the most successful legal construction due to which the most effective cargo transportation is carried out not only from the point of view of the client – a business entity or a participant in civil law relations, but also from the point of view of the freight forwarder. After all, this transaction allows you to optimize their costs – both financial and labor.

But for quite a long time the studied contract did not find its legislative fixation, which is explained by its complex nature. But since 2004, since the adoption of the Civil Code of Ukraine, an official legislative «recognition» of the existence of a freight forwarding agreement took place. Thus, Chapter 65 of the Civil Code of Ukraine contains seven articles on the regulation of the said treaty. They establish the concept of the contract of transport forwarding, as well as the requirements for its form. The economic code of Ukraine regulating relations between business entities contains only one article – 316, devoted to regulating the contract of transport forwarding.

July 1, 2004 came into force a special regulatory act regulating activities in the field of transport forwarding – the Law of Ukraine «On transport and forwarding activities.» It establishes the procedure for carrying out freight forwarding activities. Part 1 of Art. 8 and p. 2 of Art. 16 of the Law of Ukraine «On Freight Forwarding Activity» introduced the concept of «rules of transport and freight forwarding» into the system of legal relations of the freight forwarder and cargo owner. But these rules should have been approved by the government of Ukraine, and to date this has not happened.

Despite the legislative recognition of the contract of transport forwarding, as well as the existence of numerous scientific works devoted to the study of this obligation, but problems with the application, implementation and regulation of this legal design still exist. The proposed article is devoted to the study of the general characteristics of the contract of transport forwarding.

Keywords: transport forwarding contract; transport and forwarding activity; service agreement; subject of the contract.

Надійшла до редколегії 04.04.2018 р.